

Celem poniższego opracowania jest rozpowszechnienie w Ministerstwie Sprawiedliwości oraz jednostkach organizacyjnych podległych Ministrowi właściwemu do spraw sprawiedliwości, jako podmiotom tworzącym statystyki – w ramach Programu badań statystycznych statystyki publicznej oraz poza Programem – informacji na temat jakości w Europejskim Systemie Statystycznym oraz podniesienie jakości statystyki dla lepszego zaspokojenia potrzeb użytkowników, zmniejszenia obciążeń respondentów oraz obniżenia kosztów tworzenia statystyk.

Preambuła

Definicje: Dla celów niniejszego dokumentu:

statystyka europejska oznacza statystykę Wspólnoty zgodnie z definicją zawartą w rozporządzeniu Rady (WE) nr 322/97 z dnia 17 lutego 1997 r. w sprawie statystyki Wspólnoty, tworzonej i rozpowszechnianej przez krajowe władze statystyczne oraz władzę statystyczną Wspólnoty (Eurostat) zgodnie z art. 285 ust. 2 Traktatu.

Władza statystyczna oznacza na szczeblu krajowym krajowe urzędy statystyczne (KUS) oraz inne organy statystyczne odpowiedzialne za tworzenie i rozpowszechnianie statystyki europejskiej, a na poziomie Wspólnoty, Eurostatu.

Europejski System Statystyczny, dalej zwany ESS, oznacza partnerstwo obejmujące Eurostat, krajowe urzędy statystyczne oraz inne organy odpowiedzialne w każdym państwie członkowskim za tworzenie i rozpowszechnianie statystyki europejskiej.

Zgodnie z Traktatem ustanawiającym Wspólnotę Europejską, a w szczególności jego art. 285 ust. 2, z rozporządzeniem Rady (WE) nr 322/97 z dnia 17 lutego 1997 r. w sprawie statystyki Wspólnoty oraz z Podstawowymi Zasadami Statystyki Oficjalnej przyjętymi przez Komisję Statystyczną ONZ w dniu 14 kwietnia 1994 r., cel niniejszego Kodeksu praktyk jest dwojaki:

-zwiększenie zaufania i pewności w odniesieniu do niezależności, rzetelności i odpowiedzialności zarówno krajowych władz statystycznych, jak i Eurostatu oraz do wiarygodności i jakości opracowywanych i rozpowszechnianych przez statystykę opracowań (*tzn. cel zewnętrzny*);

-promowanie stosowania najlepszych międzynarodowych zasad, metod i praktyk statystycznych przez wszystkich twórców statystyki europejskiej w celu podniesienia jej jakości (*tzn. cel wewnętrzny*).

Niniejszy Kodeks jest przeznaczony do stosowania przez:

-*władze zarządzające* (tzn. rządy, ministerstwa, Komisję, Radę) -w charakterze wytycznych zapewniających profesjonalną organizację i zasoby niezbędne służbom statystycznym do tworzenia wiarygodnej statystyki europejskiej w sposób gwarantujący niezależność, rzetelność i odpowiedzialność;

-*władze statystyczne oraz ich pracowników* -w celu zapewnienia punktu odniesienia w postaci zasad statystycznych, wartości i najlepszych praktyk, które powinny pomóc im w tworzeniu i rozpowszechnianiu statystyki europejskiej odznaczającej się wysoką jakością oraz wysokim stopniem harmonizacji.

Jest on przeznaczony również do wiadomości:

- *użytkowników* -w celu wykazania, że europejskie i krajowe władze statystyczne są bezstronne, oraz że tworzona i rozpowszechniana przez nie statystyka jest godna zaufania, obiektywna i rzetelna;
- *dostawców danych* -w celu wykazania, że poufność dostarczanych przez nich informacji jest chroniona i że nie będą na nich nakładane zbyt wysokie obciążenia.

Kodeks praktyk opiera się na 15 *zasadach*. Władze zarządzające i statystyczne w Unii Europejskiej zobowiązują się do przestrzegania zasad określonych w niniejszym kodeksie oraz do okresowego dokonywania przeglądu ich stosowania z wykorzystaniem *wskaźników dobrej praktyki* dla każdej z 15 zasad, które wykorzystywane będą jako punkty odniesienia.

Komitet do spraw Programu Statystycznego powołany decyzją Rady 89/382/EWG z dnia 19 czerwca 1989 r. będzie regularnie monitorował, w ramach wzajemnych przeglądów, wykonanie niniejszego Kodeksu.

Środowisko instytucjonalne

Czynniki instytucjonalne i organizacyjne mają znaczny wpływ na skuteczność i wiarygodność władzy statystycznej tworzącej i upowszechniającej statystykę europejską. Odnośne zagadnienia obejmują niezależność zawodową, upoważnienie do zbierania danych, odpowiednią ilość zasobów, zobowiązanie do zapewnienia odpowiedniej jakości, tajemnicę statystyczną, bezstronność i obiektywność.

Zasada 1: Niezależność zawodowa - *Gwarantem wiarygodności statystyki europejskiej jest niezależność zawodowa władz statystycznych od innych organów politycznych, regulacyjnych lub administracyjnych, a także od podmiotów sektora prywatnego.*

Wskaźniki

- O niezależności władzy statystycznej od wpływów politycznych i innych wpływów zewnętrznych w tworzeniu i rozpowszechnianiu statystyki oficjalnej stanowią przepisy prawa.
- Osoba stojąca na czele władzy statystycznej zajmuje wystarczająco wysoką pozycję w strukturze hierarchicznej, aby mieć uprzywilejowany dostęp do władz politycznych i organów administracji publicznej. Powinna to być osoba najwyższego kalibru zawodowego.
- Osoba stojąca na czele władzy statystycznej oraz tam, gdzie ma to zastosowanie, osoby stojące na czele jej organów statystycznych, ponoszą odpowiedzialność za zapewnienie, aby statystyka europejska była tworzona i rozpowszechniana w sposób niezależny.
- Osoba stojąca na czele władzy statystycznej oraz tam, gdzie ma to zastosowanie, osoby stojące na czele jej organów statystycznych, ponoszą wyłączną odpowiedzialność za decyzje w sprawach stosowanych metod, standardów i procedur statystycznych oraz w sprawach treści i terminów publikacji statystycznych.

- Publikowane są programy badań statystycznych, a postępy w ich realizacji przedstawiają okresowe sprawozdania.
- Publikacje statystyczne odróżniają się wyraźnie i wydawane są osobno od publikacji politycznych/programowych.

Władza statystyczna, w razie potrzeby komentuje publicznie zagadnienia dotyczące statystyki, w tym odpowiada na krytykę i niewłaściwe wykorzystanie statystyki publicznej.

Zasada 2: Upoważnienie do zbierania danych - *Władze statystyczne muszą mieć wyraźne upoważnienie prawne do zbierania informacji do celów statystyki europejskiej. Na organy administracji publicznej, przedsiębiorstwa, gospodarstwa domowe oraz obywateli może być nałożony obowiązek prawny do udzielania dostępu do danych lub dostarczania danych na potrzeby statystyki europejskiej na żądanie władz statystycznych.*

Wskaźniki

- O upoważnieniu do zbierania danych dla celów tworzenia i rozpowszechniania statystyki oficjalnej stanowi prawo.
- Prawodawstwo krajowe pozwala władzy statystycznej na korzystanie z ewidencji administracyjnej do celów statystycznych.
- Na podstawie aktu prawnego władza statystyczna może nakładać obowiązek udzielania odpowiedzi na pytania ujęte w badaniu statystycznym.

Zasada 3: Odpowiednia ilość zasobów - *Zasoby dostępne władzom statystycznym muszą być wystarczające, aby spełniać 1-nymogi statystyki europejskiej.*

Wskaźniki

- Dostępne są zasoby ludzkie, finansowe i obliczeniowe, odpowiednie pod względem ilościowym i jakościowym i spełniające potrzeby statystyki europejskiej.
- Zakres, szczegółowość i koszt statystyki europejskiej są współmierne do potrzeb.
- Istnieją procedury oceny i uzasadniania zapotrzebowania na nowe rodzaje statystyki europejskiej w stosunku do ich kosztu.

- Istnieją procedury oceny ciągłego zapotrzebowania na wszystkie rodzaje statystyki europejskiej, pozwalające na sprawdzenie, czy prowadzenie części z nich może zostać zaniechane lub ograniczone w celu uwolnienia zasobów.

Zasada 4: Zobowiązanie do zapewnienia odpowiedniej jakości - *Wszyscy członkowie ESS zobowiązują się pracować i współpracować zgodnie z zasadami zawartymi w Deklaracji Jakości Europejskiego Systemu Statystycznego.*

Wskaźniki

- Jakość produktu jest regularnie monitorowana w odniesieniu do kryteriów określających jakość w ESS.
- Funkcjonują procesy monitorowania jakości gromadzenia, przetwarzania rozpowszechniania statystyki.
- Funkcjonują procesy regulujące zagadnienia jakości, w tym odstępstw od wymogów jakościowych, oraz planowania obecnych i przyszłych badań.
- Wytyczne dotyczące jakości są dokumentowane, a personel dobrze wyszkolony. Wytyczne te mają formę pisemną i są udostępniane opinii publicznej.
- Dokonywany jest regularny i gruntowny przegląd najważniejszych wyników badań statystycznych; w uzasadnionych przypadkach -z udziałem ekspertów zewnętrznych.

Zasada 5: Tajemnica statystyczna - *Należy bezwzględnie zagwarantować prawo do prywatności dostawców danych (gospodarstw domowych, przedsiębiorstw, organów administracji oraz innych respondentów), poufność dostarczanych przez nich informacji oraz ich wykorzystanie wyłącznie do celów statystycznych.*

Wskaźniki

- Tajemnicę statystyczną gwarantują przepisy prawa.
- Personel władzy statystycznej w momencie zatrudnienia podpisuje prawne zobowiązanie do zachowania tajemnicy statystycznej.
- Wszelkie umyślne naruszenia tajemnicy statystycznej zagrożone są poważnymi karami.

- Zapewnia się instrukcje i wytyczne dotyczące ochrony tajemnicy statystycznej w procesie opracowywania i rozpowszechniania. Wytyczne te mają formę pisemną i są udostępniane opinii publicznej.
- Obowiązują przepisy regulujące fizyczne i techniczne bezpieczeństwo i integralność statystycznych baz danych.
- Dostęp do jednostkowych danych statystycznych przez użytkowników zewnętrznych wykorzystujących je do celów badań naukowych, regulują ściśle protokoły.

Zasada 6: Bezstronność i obiektywność - *Władze statystyczne muszą opracować i upowszechniać statystykę europejską, przestrzegając zasad niezależności naukowej oraz w sposób obiektywny, profesjonalny i przejrzysty, zapewniający równe traktowanie wszystkich użytkowników.*

Wskaźniki

- Opracowania statystyczne realizowane są w sposób obiektywny, zgodny z metodami statystycznymi.
- Wybór źródeł i metod statystycznych określają względy statystyczne.
- Błędy wykryte w publikowanych statystykach są poprawiane w najwcześniejszym możliwym terminie, a sprostowania publikowane.
- Informacje o metodach i procedurach stosowanych przez władzę statystyczną są dostępne publicznie.
- Terminy i godziny publikacji informacji statystycznych są ogłaszane z odpowiednim wyprzedzeniem.
- Wszyscy użytkownicy mają równy dostęp do publikowanych statystyk, a wszelki uprzywilejowany wcześniejszy dostęp przez użytkowników zewnętrznych do informacji przed ich publikacją jest ograniczony, kontrolowany i podawany do opinii publicznej. W razie zaistnienia przecieków, ustalenia podjęte przed opublikowaniem należy zmienić w sposób zapewniający bezstronność.
- Publikacje i informacje statystyczne prezentowane na konferencjach prasowych są obiektywne i bezstronne.

Procesy statystyczne

W procesach realizowanych przez władze statystyczne w celu organizowania, gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania statystyki oficjalnej należy w pełni przestrzegać europejskich i innych międzynarodowych standardów, wytycznych i dobrych praktyk. Na wiarygodność statystyki wywiera wpływ dobra opinia na temat zarządzania i efektywności. Odnośnymi aspektami są poprawna metodologia, właściwe procedury statystyczne, unikanie nadmiernego obciążenia respondentów oraz opłacalność.

Zasada 7: Poprawna metodologia - *U podstaw jakości statystyki musi leżeć poprawna metodologia. To wymaga odpowiednich narzędzi, procedur i wiedzy fachowej.*

Wskaźniki

- Ogólne ramy metodologiczne, które stosuje władza statystyczna, są zgodne z europejskimi i innymi standardami, wytycznymi i dobrymi praktykami.
- Istnieją procedury zapewniające konsekwentne stosowanie standardowych pojęć, definicji i klasyfikacji w całej działalności władzy statystycznej.
- Rejestr działalności gospodarczej oraz operaty do badań ludności podlegają regularnej ocenie i w razie potrzeby -aktualizacji, w celu zapewnienia wysokiej jakości.
- Zachodzi daleko idąca zgodność między krajowymi systemami klasyfikacji i sektoryzacji oraz odpowiednimi systemami europejskimi.
- Do pracy są przyjmowani absolwenci odpowiednich kierunków studiów.
- Pracownicy uczestniczą w odpowiednich kursach szkoleniowych i konferencjach oraz utrzymują kontakty z kolegami statystykami na poziomie międzynarodowym w celu uczenia się od najlepszych i doskonalenia swojej wiedzy fachowej.
- Zorganizowana jest współpraca ze społecznością naukową mająca na celu doskonalenie metodologii. Jakość i efektywność wdrożonych metod podlega zewnętrznej ocenie, a tam gdzie to jest możliwe, promuje się zastosowanie lepszych narzędzi.

Zasada 8: Właściwe procedury statystyczne - *Podstawę jakości statystyki stanowią właściwe procedury statystyczne, wdrażane od momentu zebrania do zatwierdzenia danych.*

Wskaźniki

- Jeżeli statystyka europejska bazuje na danych administracyjnych, to definicje i pojęcia stosowane do celów administracyjnych muszą stanowić dobre przybliżenie definicji i pojęć stosowanych do celów statystycznych.
- W przypadku badań statystycznych, kwestionariusze poddawane są systematycznym testom przed rozpoczęciem zbierania danych.
- Projekty badań, wybór prób i ich wagi są dobrze uzasadnione oraz regularnie poddawane przeglądowi i zależnie od potrzeb rewidowane i aktualizowane.
- Działania w terenie, wprowadzanie danych i kodowanie są w sposób rutynowy monitorowane i w razie potrzeby rewidowane.
- Stosuje się odpowiednie komputerowe systemy edycji i imputacji danych, poddaje się je systematycznej analizie oraz w razie potrzeby wprowadza w nich niezbędne zmiany.
- Zmiany są dokonywane zgodnie ze standardowymi, sprawdzonymi i przejrzystymi procedurami.

Zasada 9: Unikanie nadmiernego obciążania respondentów *Obowiązki sprawozdawcze powinny być proporcjonalne do potrzeb użytkowników i nie powinny nadmiernie obciążać respondentów. Władza statystyczna monitoruje obciążenie respondentów i określa cele dotyczące jego stopniowego zmniejszenia.*

Wskaźniki

- Zakres i szczegółowość wymagań statystyki europejskiej ogranicza się do informacji absolutnie niezbędnych.
- Obciążenie obowiązkami sprawozdawczymi rozłożone jest najszerszej jak to możliwe na badane populacje za pomocą odpowiednich metod wyboru próby.
- Informacje, których wymaga się od przedsiębiorstw są w największym możliwym stopniu łatwo dostępne w ich rachunkach, a tam gdzie to możliwe, do ich pozyskiwania stosuje się środki elektroniczne.

- W przypadku braku łatwego dostępu do dokładnych danych, dopuszcza się najlepsze szacunki i przybliżenia.
- W celu unikania powtarzających się zapotrzebowań na informacje, zawsze kiedy to jest możliwe, wykorzystuje się źródła administracyjne.
- Prowadzona jest ogólna wymiana między władzami statystycznymi, co pozwala ograniczyć liczbę prowadzonych badań.

Zasada 10: Opłacalność - *Zasoby należy wykorzystywać efektywnie.*

Wskaźniki

- Do monitorowania wykorzystania zasobów przez władzę statystyczną wykorzystuje się zarówno wewnętrzne, jak i niezależne zewnętrzne pomiary.
- Rutynowe działania urzędnicze (np. pozyskiwanie danych, kodowanie, zatwierdzanie) są zautomatyzowane w największym możliwym stopniu.
- Potencjał wydajności technologii informatycznych i komunikacyjnych jest optymalizowany pod kątem gromadzenia, przetwarzania i rozpowszechniania danych.
- Podejmowane są wzmożone wysiłki mające na celu zwiększenie potencjału statystycznego źródeł administracyjnych i uniknięcie kosztownych badań bezpośrednich.

Wyniki badań statystycznych

Dostępne wyniki badań muszą zaspokajać potrzeby użytkowników. Statystyka jest zgodna z europejskimi standardami jakości i służy europejskim instytucjom, rządowi, instytutom badawczym, korporacjom oraz szeroko pojętej opinii publicznej. Istotne zagadnienia jakości statystyki dotyczą zgodności z potrzebami, dokładności i rzetelności, terminowości, spójności, porównywalności między regionami i krajami oraz łatwości dostępu dla użytkowników.

Zasada 11: Zgodność z potrzebami - *Statystyka europejska musi być zgodna z potrzebami użytkowników.*

Wskaźniki

- Funkcjonują procesy konsultacji z użytkownikami, monitorowania zgodności i praktycznej użyteczności istniejącej statystyki wobec ich potrzeb oraz doradzania użytkownikom w sprawach ich nowych pojawiających się potrzeb i priorytetów.
- Priorytetowe potrzeby użytkowników zapewnia i odzwierciedla program prac.
- Okresowo prowadzi się badania zadowolenia użytkowników.

Zasada 12: Dokładność i rzetelność - *Statystyka europejska musi dokładnie i rzetelnie przedstawiać rzeczywistość.*

Wskaźniki

- Dane źródłowe, wyniki pośrednie oraz ostateczne wyniki badań są analizowane i zatwierdzane.
- Błędy losowe i nielosowe są mierzone i systematycznie dokumentowane zgodnie z zasadami oceny kryteriów jakości w ESS.
- Regularnie prowadzi się badania i analizy zmian i wykorzystuje się je wewnętrznie do kształtowania procesów statystycznych.

Zasada 13: Terminowość i punktualność - *Statystykę europejską należy upowszechniać w sposób terminowy i punktualny.*

Wskaźniki

- Terminowość spełnia najwyższe europejskie i międzynarodowe normy z zakresu rozpowszechniania informacji.
- Wyznaczona jest standardowa godzina w ciągu dnia na publikację statystyki europejskiej.
- Okresowość statystyki europejskiej uwzględnia w możliwie maksymalnym stopniu wymagania użytkowników.
- Wszelkie odstępstwa od harmonogramu upowszechniania są z wyprzedzeniem ogłaszane i uzasadniane oraz ustalane są nowe terminy publikowania.

- Wstępne wyniki o dopuszczalnej zagregowanej jakości mogą być rozpowszechniane, jeśli uznaje się je za przydatne.

Zasada 14: Spójność i porównywalność - *Statystyka europejska powinna być spójna wewnętrznie i porównywalna w czasie oraz między regionami i krajami; musi istnieć możliwość łączenia i łącznego wykorzystywania powiązanych danych pochodzących z różnych źródeł.*

Wskaźniki

- Statystyka jest wewnętrznie spójna i zgodna (np. zachowywane są tożsamości arytmetyczne i księgowe).
- Statystyka jest spójna i możliwa do uzgodnienia w przeciągu rozsądnego okresu czasu.
- Statystyka z różnych badań i źródeł opracowywana jest zgodnie ze wspólnymi standardami w odniesieniu do zakresu badań, definicji, jednostek i klasyfikacji.
- Wyniki statystyczne z różnych badań i źródeł są porównywane i uzgadniane.
- Porównywalność danych między krajami zapewnia okresowa wymiana między Europejskim Systemem Statystycznym i innymi systemami statystycznymi; prowadzone są badania metodologiczne w ścisłej współpracy między państwami członkowskimi i Eurostatem.

Zasada 15: Dostępność i przejrzystość - *Statystyka europejska powinna być prezentowana w przejrzystej i zrozumiałej formie, rozpowszechniana w odpowiedni i dogodny sposób oraz dostępna na zasadzie bezstronności wraz z właściwymi metadanymi i wytycznymi.*

Wskaźniki

- Statystyka prezentowana jest w formie umożliwiającej właściwą interpretację i merytoryczne porównania.
- Służby zajmujące się rozpowszechnianiem statystyki korzystają z nowoczesnej technologii informacyjnej i komunikacyjnej oraz w razie potrzeby, z tradycyjnych wersji papierowych.
- Tam gdzie jest to możliwe, należy przygotować analizy zgodne z potrzebami użytkowników i przedstawić je opinii publicznej.

- W oparciu o ścisłe protokoły można zezwolić na dostęp do danych jednostkowych do celów badawczych.
- Metadane dokumentuje się zgodnie ze standardowymi systemami metadanych.
- Użytkownicy są informowani na bieżąco o metodologii procesów statystycznych i jakości wyników badań statystycznych zgodnie z kryteriami jakości w ESS.

Europejski System Statystyczny

Na konferencji DGINS (Dyrektorów Generalnych Zasobów Statystycznych) w Sorrento w maju 1988 roku Eurostat przedstawił dokument „Organizacja i struktura systemu statystyki Wspólnoty Europejskiej”. Dokument ten zainicjował dyskusję na temat przyszłości statystyki w UE, zwłaszcza w świetle planu wprowadzenia wspólnej waluty (Traktat w Maastricht, luty 1992).

W 1989 roku utworzono decyzją Rady (89/387) **Statystyczny Komitet Programowy (SPC)** składający się z Dyrektora Generalnego Eurostatu i szefów krajowych urzędów statystycznych. Określa on politykę UE w sprawach statystyki i ma tzw. „prawo komitologii”, czyli uprawnienia nadane przez Radę Komisji do głosowania w sprawach aktów prawnych dotyczących statystyki w oparciu o opinię SPC. Opiniuje również roczne i wieloletnie programy badań, ustala metodologię (ESA, Intrastat, klasyfikacje) oraz zasady jednolitych badań, a także opiniuje decyzje, dyrektywy i inne regulacje w sprawach statystyki.

W 1991 roku utworzono **Komitet Statystyki Monetarnej, Finansowej i Bilansu Płatniczego (CMFB)**, w skład którego wchodzi pracownicy urzędów statystycznych, banków centralnych, Eurostatu i ECB. Stanowi on podstawowy mechanizm współpracy między Eurostatem, Europejskim Bankiem Centralnym, bankami centralnymi krajów UE, KUS oraz Dyрекcją Generalną ds. Ekonomicznych i Finansowych Komisji. Doradza Komisji w sprawach polityki monetarnej, finansowej i bilansu płatniczego, koncentruje się na sprawach definicji pojęć i oceny instrumentów statystycznych niezbędnych dla Europejskiej Unii

Monetarnej (EMU). Ustala również definicje i metody obliczania deficytu i długu publicznego.

W 1991 roku powstał również na podstawie decyzji Rady (91/116/EEC) **Europejski Komitet Doradczy ds. Informacji Statystycznej w sferze Ekonomicznej i Społecznej (CEIES)** składający się z czterech członków reprezentujących Komisję (przewodniczy komisarz), szefów KUS i przedstawicieli krajowych kręgów naukowych. Celem jego utworzenia było wspomaganie Rady i Komisji w koordynacji celów polityki informacyjnej Wspólnoty w sprawach statystyki, a także reprezentowanie producentów i użytkowników statystyki.

W 1997 roku Regulacja Rady określiła organizację ESS, niezależność Eurostatu w ramach Komisji i obowiązek ochrony danych.

Europejski System Statystyczny obejmuje kraje członkowskie UE:

- 1951 – 6 krajów: Belgia, Francja, Holandia, Luksemburg, RFN, Włochy,
- 1973 – 9 krajów: dołączyły Dania, Wielka Brytania, Irlandia,
- 1981 – 12 krajów: dołączyły Grecja, Hiszpania, Portugalia,
- 1995 – 15 krajów: dołączyły Austria, Finlandia, Szwecja,
- 2004 – 25 krajów: dołączyły Estonia, Łotwa, Litwa, Czechy, Słowacja, Słowenia, Cypr, Malta, Polska, Węgry,
- 2007 – 27 krajów: dołączyły Bułgaria, Rumunia,

oraz Kraje Europejskie Obszaru Gospodarczego – Norwegia, Islandia, Lichtenstein.

Europejski System Statystyczny jest systemem wspomagającym opracowanie i realizację polityki Wspólnoty Europejskiej, obejmuje Eurostat i instytucje statystyki oficjalnej krajów członkowskich oraz krajów EEA (Europejskiego Obszaru Gospodarczego). ESS funkcjonuje jako sieć, w której wiodąca rola w zakresie koordynacji należy do Eurostatu w ścisłej współpracy z krajowymi instytucjami statystyki oficjalnej. ESS koordynuje również swoją pracę z organizacjami międzynarodowymi (OECD, ONZ, IMF, Bank Światowy).

Jakość w statystyce

W latach 1880. jedną z przesłanek utworzenia Międzynarodowego Instytutu Statystycznego (MIS) była „potrzeba opracowania zasad zapewniających wysoką jakość informacji, zwłaszcza w aspekcie porównań międzynarodowych”. W Polsce sprawy jakości również poruszano wielokrotnie. W 1987 przeprowadzono seminarium SPIS’87 na temat „Jakość danych w systemach informacyjnych”.

Standardy jakości statystyki

W jakości nie chodzi tylko o poprawę jakości produktu, ale całego procesu projektowania, tworzenia i udostępniania informacji.

ESS deklaruje, że **jakość informacji statystycznej** w decydującym stopniu przesądza o powodzeniu realizacji misji statystyki oficjalnej, która polega na zapewnieniu użytkownikom wysokiej jakości informacji potrzebnej do podejmowania decyzji, do celów badawczych oraz do oceny przez opinię publiczną skuteczności realizacji programów rozwoju społeczno-gospodarczego.

Według ISO **jakość** ocenia się według ogółu cech przedmiotu (wyrobu lub usługi), które określają zdolność tego przedmiotu do zaspokajania oczekiwań użytkownika.

W przypadku statystyki ocena taka nie jest łatwa. Najczęściej używano określeń treść, dokładność, terminowość, spójność i porównywalność oraz dostępność i przejrzystość. Obecnie przyjęto zgodność z potrzebami użytkownika, dokładność, terminowość, spójność, kompletność, porównywalność oraz przystępność i przejrzystość. Problemem jest zróżnicowanie użytkowników, punkt widzenia organizatora badań, metodologa, informatyka oraz trudności w ustalaniu priorytetów między cechami jakości, zwłaszcza kiedy powstaje między nimi konflikt, np. między dokładnością i terminowością lub między zgodnością z potrzebami, a dokładnością i terminowością.

Deklaracja Jakości Europejskiego Systemu Statystycznego

(Quality Declaration of the European Statistical System)

Jakość informacji statystycznej w decydującym stopniu przesądza o powodzeniu realizacji misji statystyki oficjalnej, która polega na zapewnieniu użytkownikom wysokiej jakości informacji potrzebnej do podejmowania decyzji, do celów badawczych oraz oceny przez opinię publiczną skuteczności realizacji programów rozwoju społeczno-gospodarczego.

Misja Europejskiego Systemu Statystycznego

„Dostarczamy Unii Europejskiej i światu wysokiej jakości informacje dotyczące gospodarki i społeczeństwa na poziomie europejskim, narodowym oraz regionalnym, zapewniamy dostępność tych informacji każdemu komu mogą one służyć do celów podejmowania decyzji, prowadzenia badań i dyskusji.”

Wizja Europejskiego Systemu Statystycznego

„Europejski System Statystyczny będzie najważniejszym światowym liderem w usługach dostarczania informacji statystycznych dla Unii Europejskiej i państw członkowskich.

W oparciu o naukowe zasady i metody, Europejski System Statystyczny będzie oferować i stale ulepszać program zharmonizowanej statystyki europejskiej, tworząc podstawy dla procesów demokratycznych i postępu społeczeństwa.”

W celu realizacji tej misji i wizji, członkowie Europejskiego Systemu Statystycznego

dążyć będą do ścisłej współpracy, zgodnie z następującymi zasadami:

- uwzględnienie potrzeb użytkowników,
- stałe ulepszenia,
- zobowiązania dotyczące jakości,
- dostęp do informacji,
- partnerstwo w ramach ESS i poza nim,
- uwzględnienie potrzeb dostawców danych,

- zobowiązanie do przewodzenia,
- systematyczne zarządzanie jakością,
- efektywne i skuteczne procesy,
- zadowolenie i stałe doskonalenie personelu.

Zalecenia Grupy Kierującej Jakością – LEG

(Leadership Group on Quality recommendations) – przyjęte we wrześniu 2001 roku przez Statystyczny Komitet Programowy.

Podstany jakości

1. Każdy krajowy urząd statystyczny powinien informować o jakości produktu zgodnie z kryteriami jakości ESS.
2. Pomiar każdego kryterium jakości powinien być doskonały.
3. Pomiary procesu są niezbędne dla przeprowadzenia prac doskonalących. Powinien zostać opracowany podręcznik obejmujący zagadnienia identyfikowania kluczowych zmiennych procesu, ich pomiaru i analizy.
4. Wszystkie organizacje skupione w ESS powinny przyjąć systematyczne podejście związane z poprawą jakości. Członkowie ESS jako podstawę dla prac nad doskonaleniem powinni wykorzystywać Model Doskonałości Europejskiej Fundacji ds. Zarządzania Jakością (EFQM) lub inne podobne modele.
5. Krajowe urzędy statystyczne powinny dążyć do poprawy relacji z respondentami i innymi dostawcami danych, powinno się przeprowadzać badania dotyczące postrzegania przez dostawców danych ich zadań. Powinno się położyć specjalny nacisk na redukcję obciążenia respondentów oraz zwiększenie świadomości dostarczających dane w zakresie roli statystyki w społeczeństwie.

Jakość i użytkownicy

6. Członkowie ESS powinni opracować porozumienia (kluczowi użytkownicy – producent danych) dotyczące poziomu usług dla poszczególnych obszarów statystyki.
7. Powinien zostać zainicjowany projekt rozwojowy dotyczący planu, zastosowania i analizy badań satysfakcji użytkownika.
8. Członkowie ESS powinni dostarczać raport nt. porozumienia producenta z użytkownikiem, zawierający opisy włączenia użytkownika w proces planowania statystyk. Należy gromadzić i udostępniać innym krajom członkowskim dobre praktyki stymulujące wzrost świadomości użytkowników statystyk w zakresie występowania problemów związanych z jakością.

Mocne i słabe strony Europejskiego Systemu Statystycznego

9. Powinny zostać przeprowadzone dogłębne analizy najważniejszych mocnych i słabych punktów ESS. W oparciu o wyniki analizy powinien zostać opracowany program działań.

Aktualnie najlepsze metody i inne narzędzia standaryzacji

10. W krajowych urzędach statystycznych powinny być opracowywane aktualnie najlepsze metody dla większości procesów. Powinien zostać opracowany podręcznik dotyczący aktualnie najlepszych metod, obejmujący ich tworzenie/strukturę, upowszechnianie, realizację i ponowne rozpatrzenie. Należy gromadzić istniejące aktualnie najlepsze metody oraz rozpowszechniać je w obrębie ESS.
11. Powinien zostać opracowany zestaw zalecanych praktyk dotyczących produkcji statystycznej. Prace powinny rozpocząć się od opracowania zalecanych praktyk dla kilku obszarów, poprzedzonych sprawdzeniem ich wykonalności w ESS,

Rozpowszechnianie informacji

12. Członkowie ESS powinni wykorzystywać listę bieżącego dobrego zarządzania informacją i praktyk upowszechniania opracowanych przez LEG oraz rozważyć działania w celu ich wewnętrznego wykorzystania.
13. Powinien zostać dokonany przegląd potrzeb użytkowników obecnego systemu informacyjnego ESS. Powinny zostać opracowane wytyczne dotyczące przyszłego zarządzania systemem informacyjnym.
14. Co dwa lata powinna być organizowana konferencja nt. jakości statystyki w ESS.

Narzędzia oceny

15. Powinna zostać opracowana standardowa lista kontrolna dla programu prostej samooceny dla kierujących badaniami w ESS.
16. Powinno się dokonać przeglądu metod kontroli na różnych poziomach i w różnych celach, takich, jak wewnętrzna, zewnętrzna, jeden punkt w czasie, ciągła, prędką oraz obejmująca całą organizację (taka jak ocena EFQM). Zalecenia powinny zostać dostarczone do ESS.
17. Członkowie ESS powinni badać postrzeganie procesów przez personel. Jednym ze sposobów jest przeprowadzenie badania zadowolenia personelu.

Dokumentacja

18. Członkowie ESS powinni przedstawić stan ich dokumentacji w raporcie, który powinien zawierać plan działania z jasno sformułowanymi priorytetami dotyczącymi udoskonaleń oraz harmonogram.
19. Każdy członek ESS powinien publicznie udostępnić dokumenty opisujące deklarację misji, politykę w zakresie upowszechniania i politykę w zakresie jakości statystyki.

Wdrażanie systemów zarządzania jakością

20. Cały personel powinien być szkoleny w zakresie prac nad jakością według różnych programów szkoleniowych, w zależności od rodzaju personelu. Każdy członek ESS powinien opracować program szkoleniowy. Szkolenie na poziomie europejskim powinno być zwiększone.
21. Powinna zostać ustanowiona nagroda, przyznawana co dwa lata, w dziedzinie statystyki publicznej. Nagroda mogłaby być przyznawana zespołowi pracującemu nad projektem udoskonaleń, za innowacyjny pomysł, organizacji dobrze działającej w ESS, zespołowi zajmującemu się programem badań.

Europejski Kodeks Praktyk Statystycznych

(European Statistics Code of Practice)

Jest efektem prac nad stworzeniem strategii jakości w ESS i jest instrumentem wzmacniania niezależności, wiarygodności i odpowiedzialności organów statystycznych. Został przyjęty przez Statystyczny Komitet Programowy 24 lutego 2005 roku i wprowadzony Komunikatem Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie niezależności, wiarygodności i odpowiedzialności krajowych i wspólnotowych organów statystycznych – 25 maja 2005 roku.

Kodeks ten odzwierciedla Podstawowe Zasady Statystyki Oficjalnej uchwalone przez Komisję ds. Statystyki ONZ w dniu 14 kwietnia i opiera się na Deklaracji Jakości ESS i Zaleceniach Grupy LEG.

Celem Europejskiego Kodeksu Praktyk Statystycznych jest zwiększenie zaufania do organów statystycznych poprzez zaproponowanie pewnych rozwiązań instytucjonalnych i organizacyjnych oraz poprawienie jakości danych statystycznych opracowywanych i rozpowszechnianych przez te organy poprzez promowanie spójnego stosowania najlepszych międzynarodowych zasad, metod

i praktyk statystycznych przez wszystkie podmioty opracowujące statystyki europejskie.

Kodeks odnosi się do istniejącego partnerstwa obejmującego Eurostat, krajowe instytucje statystyczne i inne krajowe podmioty statystyczne odpowiedzialne w każdym Państwie Członkowskim za sporządzanie i rozpowszechnianie statystyk europejskich. Dotyczy pełnego wachlarza statystyk sporządzanych za poziomie wspólnotowym.

Kodeks powinien być stosowany przez władze zarządzające w charakterze wytycznych zapewniających profesjonalną organizację i zasoby niezbędne służbom statystycznym do tworzenia wiarygodnej statystyki europejskiej w sposób gwarantujący niezależność, rzetelność i odpowiedzialność oraz władze statystyczne, a także ich pracowników w celu zapewnienia punktu odniesienia w postaci zasad statystycznych, wartości i najlepszych praktyk, które powinny pomóc im w tworzeniu i rozpowszechnianiu statystyki europejskiej odznaczającej się wysoką jakością oraz wysokim stopniem harmonizacji.

Dzięki kodeksowi użytkownicy wiedzą, że europejskie i krajowe władze statystyczne są bezstronne, oraz że tworzona i rozpowszechniana przez nie statystyka jest godna zaufania, obiektywna i rzetelna, a dostawcy danych, że poufność dostarczanych przez nich informacji jest chroniona i że nie będą na nich nakładane zbyt wysokie obciążenia.

Europejski Kodeks Praktyk Statystycznych obejmuje 3 obszary, 15 zasad i 77 wskaźników.

Środowisko instytucjonalne

Zasada 1: Niezależność zawodowa.

Gwarantem wiarygodności statystyki europejskiej jest niezależność zawodowa władz statystycznych od innych organów politycznych, regulacyjnych lub administracyjnych, a także od podmiotów sektora prywatnego.

Zasada 2: Upoważnienie do zbierania danych.

Władze statystyczne muszą mieć wyraźne upoważnienie prawne do zbierania informacji do celów statystyki europejskiej. Na organy administracji publicznej, przedsiębiorstwa, gospodarstwa domowe oraz obywateli może być nałożony obowiązek prawny do udzielania dostępu do danych lub dostarczania danych na potrzeby statystyki europejskiej na żądanie władz statystycznych.

Zasada 3: Odpowiednia liczba zasobów.

Zasoby dostępne władzom statystycznym muszą być wystarczające, aby spełniać wymogi statystyki europejskiej.

Zasada 4: Zobowiązanie do zapewnienia odpowiedniej jakości.

Wszyscy członkowie ESS zobowiązują się pracować i współpracować zgodnie z zasadami zawartymi w Deklaracji Jakości Europejskiego Systemu Statystycznego.

Zasada 5: Tajemnica statystyczna.

Należy bezwzględnie zagwarantować prawo do prywatności dostawców danych (gospodarstw domowych, przedsiębiorstw, organów administracji oraz innych respondentów), poufność dostarczanych przez nich informacji oraz ich wykorzystanie wyłącznie do celów statystycznych.

Zasada 6: Bezstronność i obiektywność.

Władze statystyczne muszą opracowywać i upowszechniać statystykę europejską, przestrzegając zasad niezależności naukowej oraz w sposób obiektywny, profesjonalny i przejrzysty, zapewniający równe traktowanie wszystkich użytkowników.

Procesy statystyczne

Zasada 7: Poprawna metodologia.

U podstaw jakości statystyki musi leżeć poprawna metodologia. To wymaga odpowiednich narzędzi, procedur i wiedzy fachowej.

Zasada 8: Właściwe procedury statystyczne.

Podstawę jakości statystyki stanowią właściwe procedury statystyczne, wdrażane od momentu zebrania do zatwierdzenia danych.

Zasada 9: Unikanie nadmiernego obciążania respondentów.

Obowiązki sprawozdawcze powinny być proporcjonalne do potrzeb użytkowników i nie powinny nadmiernie obciążać respondentów. Władza statystyczna monitoruje obciążenie respondentów i określa cele dotyczące jego stopniowego zmniejszenia.

Zasada 10: Opłacalność.

Zasoby należy wykorzystywać efektywnie.

Wyniki badań statystycznych

Zasada 11: Zgodność z potrzebami.

Statystyka europejska musi być zgodna z potrzebami użytkowników.

Zasada 12: Dokładność i rzetelność.

Statystyka europejska musi dokładnie i rzetelnie przedstawiać rzeczywistość.

Zasada 13: Terminowość i punktualność.

Statystykę europejską należy upowszechniać w sposób terminowy i punktualny.

Zasada 14: Spójność i porównywalność.

Statystyka europejska powinna być spójna wewnętrznie i porównywalna w czasie oraz między regionami i krajami; musi istnieć możliwość łączenia i łącznego wykorzystywania powiązanych danych pochodzących z różnych źródeł.

Zasada 15: Dostępność i przejrzystość.

Statystyka europejska powinna być prezentowana w przejrzystej i zrozumiałej formie, rozpowszechniana w odpowiedni i dogodny sposób oraz dostępna na zasadzie bezstronności wraz z właściwymi metadanymi i wytycznymi.

Zobowiązanie do monitorowania wdrażania i przestrzegania zasad Kodeksu wynika z Preambuły do Kodeksu i zaleceń Komisji w sprawie niezależności, wiarygodności i odpowiedzialności krajowych i wspólnotowych organów statystycznych. Komisja Wspólnot Europejskich zaleca, aby państwa członkowskie dostarczały informacji niezbędnych do umożliwienia Komisji monitorowania przestrzegania zasad ustanowionych w Kodeksie. Zamierza również ustanowić system sprawozdawczy w ramach Europejskiego Systemu Statystycznego, zgodnie z zasadą proporcjonalności.

System monitorowania ma polegać na corocznych samoocenach dokonywanych przez krajowe urzędy statystyczne (pierwsza runda samooceny – listopad-grudzień 2006), przeglądach koleżeńskich i okresowych sprawozdaniach Komisji z postępów we wdrażaniu Kodeksu. Celem tych działań jest ustalenie stanu wdrożenia i wzmocnienie tego procesu.

Samoocena stanowi pierwszy krok w monitorowaniu zgodności stosowanych zasad z zasadami Kodeksu. Pozwala również zidentyfikować mocne strony (dobre praktyki) i określić obszary do poprawy lub dalszego doskonalenia.

Formularz samooceny opracowany został przez zespół zadaniowy SPC jako wspólne narzędzie samooceny w odniesieniu do zasad i wskaźników Kodeksu. Układ formularza odzwierciedla strukturę Kodeksu, czyli 15 zasad, a w każdej z nich od 3 do 7 wskaźników. Ponadto formularz wymaga określenia dla każdej z 15 zasad:

- mocnych stron (dobrych praktyk),
- słabych stron,
- określenia działań planowanych na poziomie krajowym w zakresie danej zasady i w ramach czasowych,
- sugestii odnośnie działań do podjęcia na poziomie europejskim w zakresie danej zasady i w ramach czasowych
- informacji o wyrażeniu zgody (lub nie) na przegląd koleżeński.

Zawiera pytania do każdego wskaźnika lub grupy wskaźników oraz prośbę o przekazanie komentarzy nt. omawianej zasady i pytań towarzyszących wskaźnikom.

Samoocena jest podstawą przeglądów koleżeńskich.

Przegląd koleżeński to według OECD systematyczna kontrola i ocena dokonań krajowych przez inny kraj w celu pomocy krajowi poddanemu przeglądowi w poprawie przyjętego przez niego postępowania, adopcji najlepszych praktyk i stosowaniu obowiązujących standardów i zasad.

Celem przeglądu koleżeńskiego jest:

- pomoc w identyfikacji istniejących braków lub ograniczeń,
- pomoc w typowaniu obszarów do poprawy lub dalszego doskonalenia oraz wsparcie w ustalaniu priorytetów,
- pomoc w wymianie doświadczeń w zakresie dobrych praktyk,
- uzyskanie bardziej szczegółowych informacji nt. samooceny, które dadzą możliwość ustalenia pozycji urzędu statystycznego w ESS w zakresie dostosowania jego statystyki do zasad Kodeksu,
- sporządzenie raportu zawierającego ocenę stanu wdrożenia Kodeksu w krajowym urzędzie statystycznym.

Źródłem informacji wykorzystywanych w przeglądach koleżeńskich są:

- rezultaty samooceny przeprowadzonej w konkretnym krajowym urzędzie statystycznym,
- przegląd rezultatów samooceny innych krajowych urzędów statystycznych oraz Eurostat,
- badanie oceny jakości statystyki przez użytkowników (dotyczące oceny przez użytkowników kluczowych aspektów jakości statystyki),
- inne informacje (m. in.: przepisy prawne dot. statystyki, rekrutacji i szkoleń pracowników).

Na podstawie wyników I rundy samooceny Eurostat określił zakres przeglądu koleżeńskiego. Przeglądowi podlegają wszystkie zasady w obszarze środowiska instytucjonalnego (zasady 1-6), zasada 15 (dotycząca dostępności i przejrzystości) oraz wybrane zasady w zależności od kraju wybrane na podstawie jego deklaracji odnośnie przeglądów.

Na potrzeby przeglądu tworzone są 3 osobowe zespoły ekspertów składające się z przedstawicieli zgłoszonych przez szefów urzędów statystycznych i pracownika Eurostatu. Przegląd trwa 3 dni i zakończony jest raportem sporządzanym przez ekspertów (standardowa forma jest zamieszczona w podręczniku dla ekspertów). Raporty te publikowane są na stronie internetowej

Eurostatu dotyczącej jakości. Do tej pory zostały opublikowane już raporty dla urzędów statystycznych Czech i Holandii (wynik projektu pilotażowego).

Komisja Wspólnot Europejskich przyjęła 3-letni okres (2005-2007) wdrażania i w 2008 roku zamierza przedłożyć Parlamentowi Europejskiemu i Radzie sprawozdanie z postępów we wdrażaniu Kodeksu w ramach ESS, oparte na sprawozdaniach z samooceny i wynikach przeglądów koleżeńskich.

Standardowy raport nt. jakości i standardowe wskaźniki jakości w Europejskim Systemie Statystycznym

Komponentami jakości w standardowym raporcie jakości są:

- zgodność z potrzebami, czyli zbadanie kategorii użytkowników, ich potrzeb i stopień ich zaspokojenia oraz pomiar zgodności z potrzebami na podstawie wskaźników jakości (indeks satysfakcji użytkownika, wskaźnik dostępnych statystyk),

- dokładność w badaniach reprezentacyjnych i pełnych, podzielenie błędów na kategorie (losowe i nielosowe, tj. błędy pokrycia, pomiaru, przetwarzania, braku odpowiedzi, założeń badania) oraz pomiar dokładności na podstawie wskaźników jakości (wariancja/średni błąd standardowy, podmiotowy i przedmiotowy brak odpowiedzi, wskaźnik imputacji, wskaźniki nadmiernego i niedostatecznego pokrycia, wskaźnik błędów w klasyfikacji, wskaźnik rewizji danych,

- terminowość i punktualność, czyli ocena terminowości i punktualności przebiegu badania statystycznego według faz: przygotowawczej, realizacji badania w terenie, przetwarzania danych i rozpowszechniania wyników oraz pomiar terminowości i punktualności na podstawie wskaźników jakości (odstęp czasu między okresem sprawozdawczym a danymi wstępnymi/ostatecznymi, punktualność harmonogramu wydania publikacji,

- dostępność i przejrzystość, czyli zbadanie form rozpowszechniania informacji (np. publikacje papierowe i elektroniczne, CD-ROM, e-mail), sposobów prezentacji danych (zestawienia tabelaryczne, wykresy, możliwości przetwarzania

danych) oraz pomiar dostępności i przejrzystości na podstawie wskaźników jakości (liczba publikacji, liczba baz danych, liczba publikacji z metadanymi),

- porównywalność danych w czasie oraz w ujęciu przestrzennym (zidentyfikowanie i udokumentowanie zmian w definicjach i klasyfikacjach) oraz pomiar porównywalności na podstawie wskaźników jakości (długość porównywalnych serii danych, liczba porównywalnych serii danych, wskaźnik różnic w definicjach i koncepcji),

- spójność, czyli ustalenie zdolności statystyk do zastosowania wtórnego, ustalenie różnic i podobieństw między spójnymi statystykami oraz pomiar spójności na podstawie wskaźnika jakości (liczba statystyk spełniających wymogi zastosowania wtórnego).

W Głównym Urzędzie Statystycznym opracowywane są raporty nt. jakości dotyczące: statystyki krótkookresowej przedsiębiorstw (STS, PEEIs), handlu zagranicznego (QUIET), statystyki odpadów, kosztów pracy, indeksu kosztów zatrudnienia, struktury wynagrodzeń według zawodów oraz badania aktywności ekonomicznej ludności BAEL, natomiast przewidziane do opracowania są raporty dotyczące: badania działalności innowacyjnej, badania popytu na pracę, Europejskiego badania warunków życia ludności (EU-SILC).

Badanie oceny jakości statystyki przez użytkowników

Podstawą badania oceny jakości statystyki przez użytkowników jest „Ankieta dla użytkownika informacji statystycznych statystyki publicznej” na wzorze z Eurostatu na podstawie ankiety Międzynarodowej Fundacji Walutowej zawiera pytania o:

część A – Ogólne informacje o wykorzystywaniu informacji statystycznych

- grupę użytkownika (*administracja rządowa, samorząd terytorialny szczebla: wojewódzkiego, powiatowego, gminnego, placówki naukowe/badawcze, organizacje społeczne, organizacje pracodawców, samorząd zawodowy, samorząd gospodarczy, związki zawodowe, przedsiębiorcy, banki/instytucje ubezpieczeniowe, media, studenci, osoby indywidualne, inni*),

- częstotliwość wykorzystywania informacji statystycznych (*raz w tygodniu lub częściej, raz w miesiącu, kilka razy w roku, sporadycznie*),
- źródło uzyskiwania danych statystycznych (*publikacje GUS/urzędów statystycznych, strona internetowa GUS/urzędów statystycznych, kontakt z GUS/urzędami statystycznymi – osobiście, telefon, fax, e-mail, zamówienie, publikacje/ strony internetowe instytucji krajowych, publikacje/strony internetowe instytucji europejskich - Eurostat, publikacje/strony internetowe organizacji międzynarodowych – np. OECD, ONZ, MFW, media, inne źródła*),
- dziedzina wykorzystywanych informacji statystycznych (*stan i ochrona środowiska, ludność/wyznania religijne, rynek pracy, wynagrodzenia, świadczenia z ubezpieczeń społ. i pomocy społ., budżety gospodarstw domowych, infrastruktura komunalna/mieszkania, edukacja i wychowanie, ochrona zdrowia i opieka społeczna, kultura/turystyka/sport, nauka i technika, ceny, rolnictwo/łowiectwo i leśnictwo/rybołówstwo, przemysł i budownictwo/energia, koniunktura, transport i łączność, handel i gastronomia, handel zagraniczny, finanse przedsiębiorstw, pieniądź i banki/rynek giełdowy/zakłady ubezpieczeń/otwarte fundusze emerytalne, finanse publiczne, inwestycje/środki trwałe, rachunki narodowe, prywatyzacja gospodarki, inne*),
- cel wykorzystywania informacji statystycznych (*podejmowanie decyzji, analiza trendów do prowadzenia długofalowej polityki, budowa modeli ekonometrycznych/prognozowanie, badania naukowe, edukacja, dalsze rozpowszechnianie, inne*),
- używanie informacji statystycznych do porównań międzynarodowych (*dot. stanu i ochrony środowiska, ludności i wyznań religijnych, rynku pracy, wynagrodzeń, świadczeń z ubezpieczeń społ. i pomocy społ., budżetów gospodarstw domowych, infrastruktury komunalnej i mieszkań, edukacji i wychowania, ochrony zdrowia i opieki społ., kultury/turystyki/sportu, nauki i techniki, cen, rolnictwa/łowiectwa i leśnictwa/rybołówstwa, przemysłu i budownictwa/energii, koniunktury, transportu i łączności, handlu i gastronomii, handlu zagranicznego, finansów przedsiębiorstw, pieniądza i banków/ryнку giełdowego/zakładów ubezpieczeń/otwartych funduszy emerytalnych*),

finansów publicznych, inwestycji i środków trwałych, rachunków narodowych, prywatyzacji gospodarki, innych),

część B – Informacje dotyczące aspektów jakości statystyki publicznej

1. Dokładność informacji

- poprawność metodologii stosowanej w statystyce publicznej *(w poszczególnych dziedzinach)*,
- obiektywność i dokładność informacji statystycznych w stosunku do celów użytkownika *(w poszczególnych dziedzinach)*,

2. Terminowość informacji

- czas udostępniania informacji statystycznych w stosunku do celów użytkownika *(w poszczególnych dziedzinach)*,

3. Porównywanie informacji

- porównywalność danych statystycznych w czasie w stosunku do celów użytkownika,

4. Dostępność i przejrzystość informacji

- wiedza użytkownika o istnieniu ogólnodostępnych terminarzy rozpowszechniania informacji statystycznych (wydawania publikacji),
- zgodność informacji statystycznych (wydawania publikacji) z terminarzami,
- łatwość dostępu do informacji statystycznych,
- łatwość dostępu do informacji statystycznych na stronie www.stat.gov.pl,
- zrozumiałość prezentowania informacji statystycznych,
- łatwość dostępu do informacji objaśniających dotyczących wykorzystywanych informacji statystycznych (uwagi, opisy metodologii, definicje pojęć, klasyfikacje itp.),
- zrozumiałość i poziom szczegółowości informacji na temat metodologii *(w poszczególnych dziedzinach)*,
- jakość obsługi informacyjnej *(kompetencja pracowników udzielających informacji, pomoc pracowników w przypadku trudności w pozyskaniu informacji, terminowość realizacji zamówień)*,

5. Ogólna ocena

- ocena jakości polskiej statystyki – *punktacja od 1=bardzo nisko do 5=bardzo wysoko i 6=brak opinii (w poszczególnych dziedzinach)*,
- ocena jakości polskiej statystyki publicznej w porównaniu z jakością statystyk innych krajów europejskich (*lepszą, gorszą, taką samą, brak opinii*),
- wskazanie obszarów, w których jakość polskiej statystyki publicznej mogłaby być poprawiona.

Rola audytu jakości badań w podnoszeniu jakości statystyk

Audyt jakości to systematyczny, obiektywny, udokumentowany proces oceny badania w regularnych odstępach czasu. Głównym celem jest poprawa jakości statystyki poprzez systematyczną, zorganizowaną ocenę badań statystycznych i doskonalenie procesu ich realizacji. Celami szczegółowymi są:

- identyfikacja słabych stron procesu

Audyty jakości obejmują procesy statystyczne, a nie obejmują procesów zarządzania danymi administracyjnymi.

Istnieją 3 perspektywy oceny jakości statystyki: poziom I – organizacji,

poziom II – procesu,

poziom III – produktu.

Podejście procesowe do jakości polega na postrzeganiu każdego badania statystycznego jako procesu, a działania mają wynikać z określonych celów, są planowane, a jakość ich wykonania jest oceniana, mierzona i doskonalona.

Do działań zalicza się:

- analizowanie i ocenianie istniejącej sytuacji w celu zidentyfikowania obszarów do doskonalenia,
- ustanowienie celów dotyczących doskonalenia,
- poszukiwanie możliwych rozwiązań do osiągnięcia celów,
- ocenianie tych rozwiązań i dokonywanie wyboru,
- wdrażanie wybranych rozwiązań,

- mierzenie, analizowanie i ocenianie wyników wdrożenia w celu określenia, czy cele zostały osiągnięte,
- formalizowanie zmian.

Celem audytu jakości badań jest analiza obecnego przebiegu procesów statystycznych – stanu faktycznego dla sformułowania zaleceń dotyczących doskonalenia, natomiast wynikiem – diagnoza aktualnego stanu przebiegu badań, czyli identyfikacja mocnych stron procesu (dobrych praktyk) i słabych stron (obszarów do doskonalenia).

Audyt jakości badań wykorzystuje się w zależności od zidentyfikowanych stron. Po zidentyfikowaniu **mocnych stron** procesów upowszechnia się dobre praktyki (tzw. złote zasady), wykorzystuje dobre rozwiązania w innych badaniach, ustala wzorce (standardy) i formalizuje je. Działania te są początkiem systemu zarządzania jakością – PN-ISO 9001-201. Identyfikacja **słabych stron** wykorzystywana jest do planowania działań korygujących lub doskonalących, czyli określania celów działania i ustalania mierników oczekiwanych rezultatów, realizacji działań korygujących lub doskonalących, ewaluacji dokonań i wyników.

Ocena jakości badań daje możliwość identyfikacji mocnych i słabych stron procesu, uruchamia mechanizm trwałego doskonalenia procesów statystycznych, zapewnia ciągle doskonalenie procesów: definiowanie celów, zadań i czasu ich realizacji oraz określanie zasobów. Pozwala również na identyfikację najskuteczniejszych i najefektowniejszych rozwiązań polegającą na identyfikacji wzorców wewnątrz organizacji. Audyt daje podstawę do ujednolicenia przebiegu procesów, czyli standaryzacji i zwiększa skuteczność i efektywność realizowanych zadań (koncentracja na celach, zespołowe rozwiązywanie problemów). Wyzwala kreatywność pracowników, co powoduje ciągle poszukiwanie nowych rozwiązań. Ocena jakości badań jest ważnym etapem we wprowadzaniu do praktyki statystycznej kompleksowego zarządzania jakością – wdrażania zasad TQM i umożliwia wdrożenie i/lub poprawę zarządzania jakością.

W ramach oceny jakości i doskonalenia procesu przebiega praca zespołowa, która łączy się z cyklem szkoleń nt. metod, technik i narzędzi, opisu, monitorowania i doskonalenia jakości statystyki. Praca zespołowa umożliwia pozyskiwanie wiedzy i przekazywanie jej innym pracownikom.

Strategia i plan wdrożenia poprawy wykorzystania danych administracyjnych w statystyce

Administracyjne źródła danych w regulacjach prawnych UE

Rozporządzenie Rady (WE) Nr 322/97 z dnia 17 lutego 1997 r. w sprawie statystyk Wspólnoty.

„Artykuł 16

- 1. W celu zmniejszenia obciążenia respondentów i z zastrzeżeniem ust. 2, władze krajowe oraz władze Wspólnoty mają dostęp do administracyjnych źródeł danych, w zakresie działalności ich własnych administracji publicznych w stopniu, w jakim dane te są niezbędne do tworzenia statystyk Wspólnoty.*
- 2. Praktyczne ustalenia oraz granice i warunki konieczne w celu osiągnięcia skutecznego dostępu określa, w miarę potrzeb, każde Państwo Członkowskie oraz Komisja w zakresie swoich odpowiednich kompetencji.”*

Rozporządzenie Rady (WE, EURATOM) Nr 58/97 z dnia 20 grudnia 1996 r. w sprawie statystyk strukturalnych dotyczących przedsiębiorstw.

Rozporządzenie Rady (WE) Nr 1165/98 z dnia 19 maja 1998 r. dotyczące krótkoterminowych statystyk.

Rozporządzenie Rady (WE) Nr 577/98 z dnia 9 marca 1998 r. w sprawie organizacji badania sondażowego dotyczącego siły roboczej we Wspólnocie.

Decyzja Komisji (WE) Nr 281/97 z dnia 21 kwietnia 1997 r. w sprawie roli Eurostatu w sporządzaniu statystyk Wspólnoty.

„Artykuł 10

Dostęp do danych administracyjnych i wykorzystywanie tych danych Zgodnie z art. 16 rozporządzenia podstawowego Eurostat będzie miał dostęp do wszystkich źródeł danych administracyjnych będących w posiadaniu służb Komisji, gdy tylko takie dane będą konieczne w celu sporządzania statystyk Wspólnoty.”

Administracyjne źródła danych w regulacjach prawnych innych organizacji
międzynarodowych

„Podstawowe zasady statystyki oficjalnej na obszarze Europejskiej Komisji Gospodarczej” przyjęte na specjalnej sesji 14 kwietnia 1994 r. przez Komisję Statystyczną ON Z

„Zasada 5

Dane wykorzystywane dla celów statystycznych można uzyskiwać z różnego rodzaju źródeł, tj. badań statystycznych i kartotek (zbiorów) administracyjnych. Organy statystyczne powinny dokonywać wyboru źródeł zasilania, biorąc pod uwagę jakość danych, ich aktualność, koszty i obciążenia ponoszone przez respondentów.”

Administracyjne źródła danych w standardach jakości Europejskiego Systemu
Statystycznego

Deklaracja Jakości Europejskiego Systemu Statystycznego

Uwzględnienie potrzeb dostawców danych

Dostawcy danych dla statystyki -respondenci -są szczególnie ważną grupą, z którą należy rozwijać obopólnie korzystne partnerstwo. **Producenci danych statystycznych powinni zawsze dążyć do minimalizowania nakładanych na respondentów obciążeń, zarówno obiektywnych jak i odczuwanych subiektywnie.**

Europejski Kodeks Praktyk Statystycznych

Zasada 2: Upoważnienie do gromadzenia danych - Władze statystyczne muszą mieć wyraźne upoważnienie prawne do gromadzenia informacji do celów statystyk europejskich. Organy administracji publicznej, przedsiębiorstwa, gospodarstwa domowe i szeroko pojęta opinia publiczna mogą mieć obowiązek prawny

udzielania dostępu do danych dla celów statystyk europejskich na żądanie władz statystycznych lub podawania takich danych.

Wskaźnik

Prawodawstwo krajowe pozwala władzy statystycznej na korzystanie z ewidencji administracyjnej dla celów statystycznych.

Zasada 8: Właściwe procedury statystyczne – *U podstaw jakości statystyk muszą leżeć właściwe procedury statystyczne, wdrażane od momentu gromadzenia danych do zatwierdzenia danych.*

Wskaźnik

Jeżeli statystyki europejskie bazują na danych administracyjnych, **definicje i pojęcia stosowane do celów administracyjnych muszą stanowić dobre przybliżenie definicji i pojęć stosowanych do celów statystycznych.**

Zasada 9: Unikanie nadmiernego obciążania respondentów -*Obowiązki sprawozdawcze powinny być proporcjonalne do potrzeb użytkowników i nie powinny nadmiernie obciążać respondentów. Władza statystyczna monitoruje obciążenie respondentów związane z badaniami statystycznymi i ustanawia cele w zakresie jego redukcji z upływem czasu.*

Wskaźnik

W celu unikania powtarzających się zapotrzebowań na informacje zawsze, **kiedy to możliwe, wykorzystuje się źródła administracyjne.**

Zasada 10: Opłacalność -*Zasoby należy wykorzystywać efektywnie.*

Wskaźnik

Podjęmowane są wzmożone wysiłki mające na celu **zwiększenie potencjału statystycznego w oparciu o ewidencje administracyjne i uniknięcie kosztownych badań bezpośrednich.**

Plan wdrożenia poprawy wykorzystania danych administracyjnych w statystyce ma na celu dostarczenie użytkownikom informacji odpowiedniej do ich potrzeb, obniżenie kosztów tworzenia danych statystycznych, zmniejszenie obciążenia respondentów oraz zwiększenie dokładności danych.

Zasady i procedury wykorzystania danych administracyjnych w statystyce

Zasady ogólne

Podstawą wykorzystywania danych administracyjnych w statystyce jest ścisła współpraca statystyków z gestorami administracyjnych źródeł danych. W przypadku porównywalnej jakości danych administracyjnych z danymi z badań statystycznych, nadaje się pierwszeństwo wykorzystaniu danych administracyjnych. Jakość danych administracyjnych wykorzystywanych w badaniach podlega ocenie i opisowi w raportach nt. jakości badań. Analiza kosztów i korzyści związanych z wykorzystaniem danych administracyjnych w statystyce sporządzana jest każdorazowo przed wdrożeniem danego systemu administracyjnego jako źródła danych dla badania statystycznego. Zbiory danych administracyjnych pozyskuje się wyłącznie w formie elektronicznej. Przepływ danych ze zbioru danych administracyjnych jest jednokierunkowy, tzn. wyłącznie od systemu informacyjnego administracji publicznej do systemu statystyki publicznej. Dane administracyjne, po przekazaniu/udostępnieniu ich jednostkom statystyki, są chronione poprzez zabezpieczenia w obszarze prawnym, technicznym i organizacyjnym.

Zasady i procedury postępowania z danymi administracyjnymi

Dane jednostkowe są pozyskiwane z systemów administracyjnych poprzez przekazywanie ich statystyce na podstawie odpowiednich zapisów w Programie badań statystycznych statystyki publicznej lub porozumienia GUS z gestorem danych, jeśli prowadzone są prace związane z oceną ich jakości dla celów statystycznych. W ramach jednostek statystyki dane administracyjne z określonego systemu odbiera od gestora jedna wyznaczona osoba, a następnie dane te są przekazywane innym komórkom/jednostkom statystyki. Przekazanie odbywa się na podstawie protokołu przekazania danych. Dokument przekazania danych podpisywany jest przez dyrektora komórki/jednostki przekazującej i odbierającej

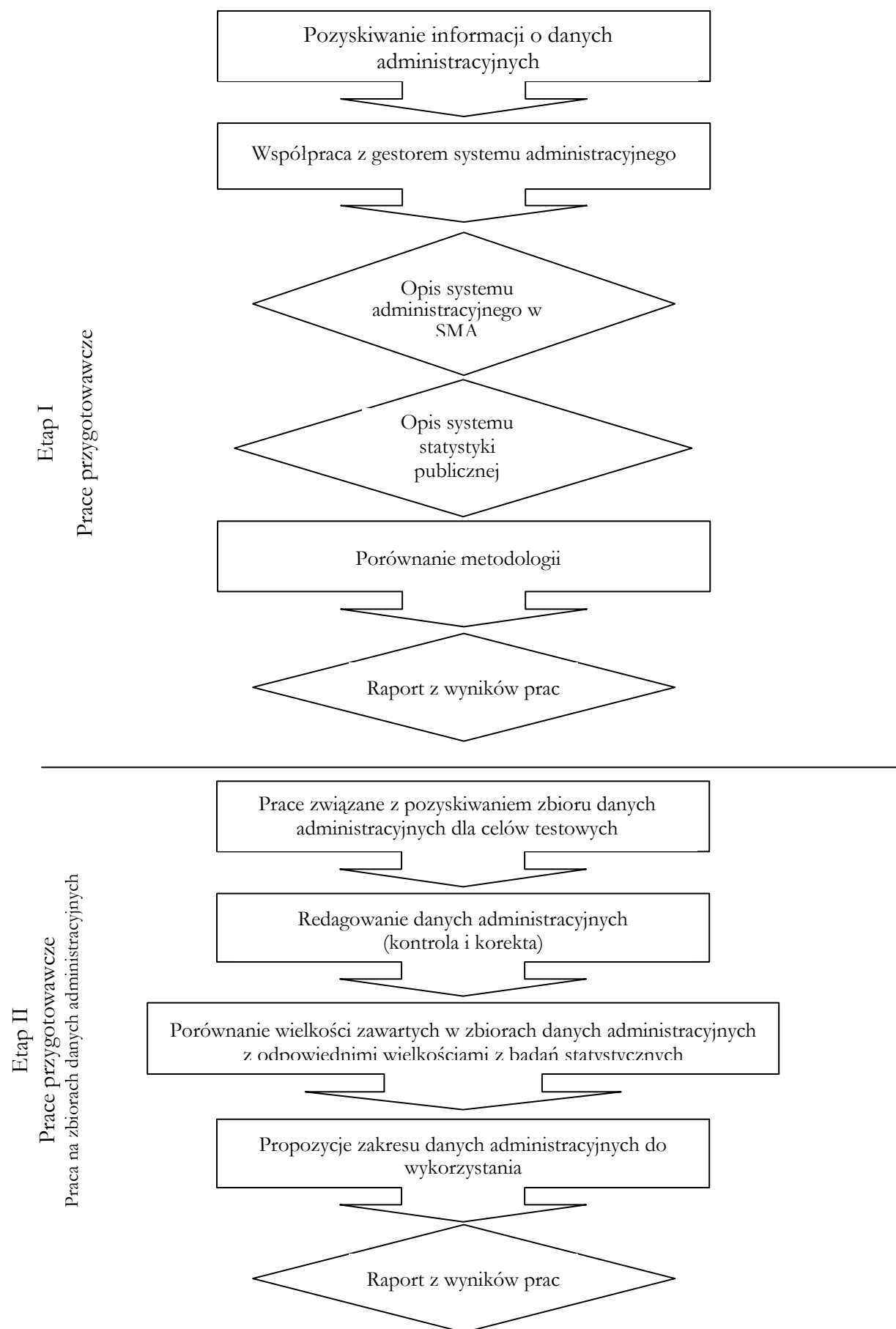
dane lub osoby przez nich upoważnione. Odpowiedzialność za dane administracyjne, po przekazaniu ich wyznaczonej jednostce w celu dalszych prac, ponosi dyrektor tej jednostki, który wyznacza osobę odpowiedzialną za bezpieczeństwo danych administracyjnych, tzw. **administratora danych**.

Dane administracyjne są udostępniane statystykom, **poprzez bezpośredni dostęp do systemów administracyjnych** również na podstawie odpowiednich zapisów w Programie badań statystycznych statystyki publicznej lub porozumienia GUS z gestorem danych. Osoby uprawnione do dostępu do danych oraz zakres i przekroje udostępnianych danych określa się w porozumieniach GUS z gestorem danych, a odpowiedzialność za udostępnione dane administracyjne ponosi dyrektor jednostki, z której wyznaczono osobę uprawnioną do dostępu. Dyrektor wyznacza osobę odpowiedzialną za bezpieczeństwo danych administracyjnych - **administratora danych**.

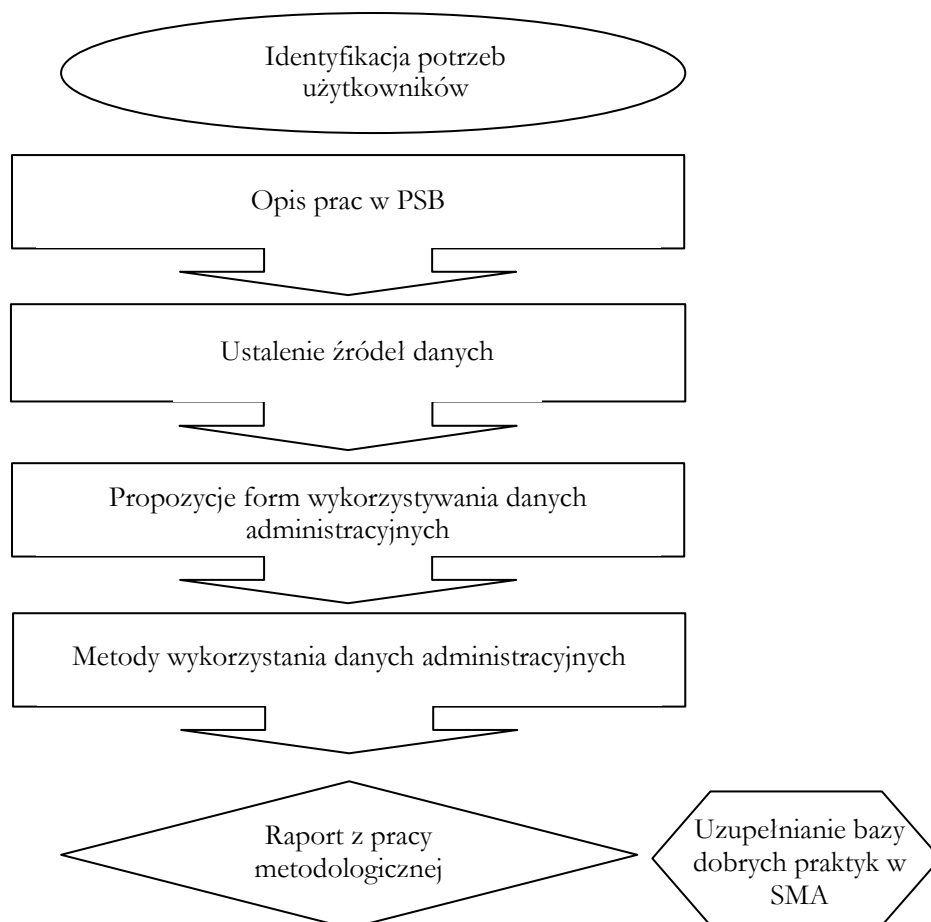
Zalecane jest zawieranie porozumień administratorami systemów administracyjnych w sprawie przekazywania/udostępniania danych, w których należy m. in. opisywać:

- prawa i obowiązki obydwu stron,
- formę przekazywania/odbierania lub udostępniania danych,
- procedury postępowania w przypadku błędów w zbiorach danych, w tym dotyczące wyjaśnień niezgodności występujących w zbiorach danych administracyjnych,
- zasady informowania o planowanych zmianach w systemie administracyjnym.

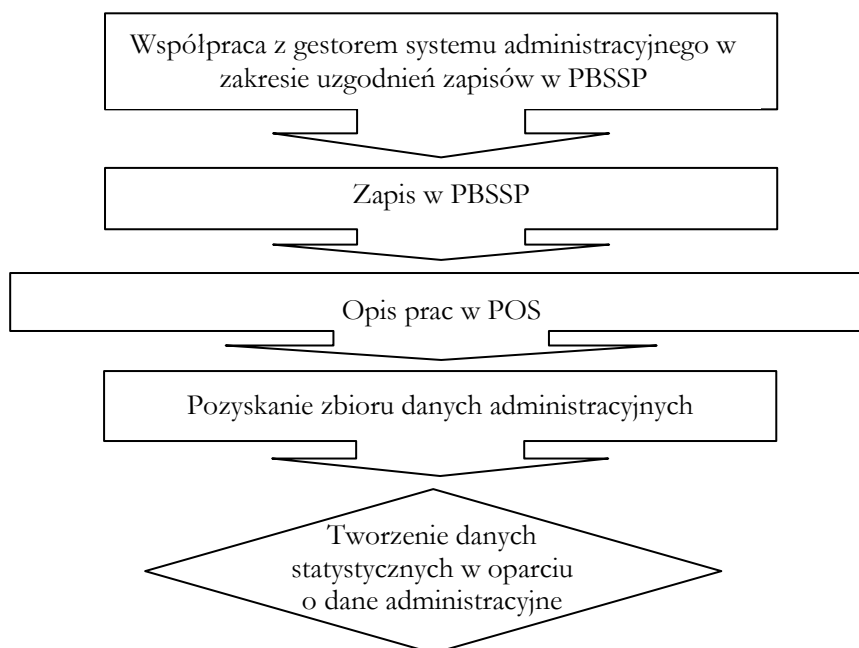
Procedura wykorzystania danych administracyjnych w statystyce

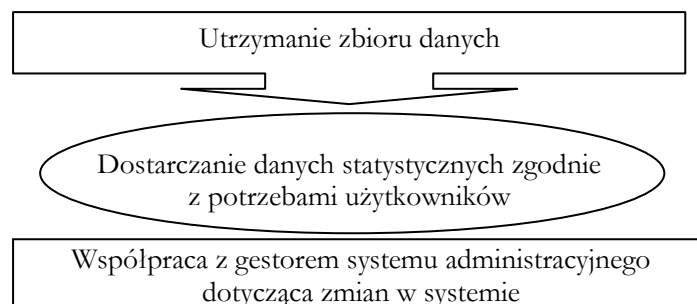
Etap III
Prace metodologiczne

Etap IV
Wykorzystanie danych administracyjnych

Etap V
Śledzenie zmian

Główny Urząd Statystyczny dąży do zwiększenia wykorzystania danych administracyjnych w zastępstwie i uzupełnianiu badań statystycznych, aby zmniejszyć obciążenia administracyjne dotyczące respondentów, podnieść efektywność środków pochodzących z budżetu państwa na badania statystyczne oraz zwiększyć satysfakcję użytkowników danych statystycznych. Niezbędne do osiągnięcia tych celów jest szersze włączenie przedstawicieli organów administracyjnych w procesie projektowania programu badań statystycznych statystyki publicznej w zakresie zgłaszania nowych źródeł danych administracyjnych, ograniczenia zakresu badań statystycznych.